

26. aprillil 2016.

Oma puu igale Vana Võrumaa kihelkonnale ja võrokeste vendadele-õdedele-sõpradele

Selleaastane Uma Pido kõneleb metsast, väekatest puudest ja inimeste sidemetest nendega. Uma Pido kunstnik Anne Prangel laskis Uma Pido jaoks teha 12 suurt trummi (läbimõõt 1 m). Neid kasutatakse lavakujunduses ja mõni pannakse peol ka päriselt kõmisema. Trummide peale maalib Anne Prangel igale Vana Võrumaa kihelkondadele, Setomaale ja ülejäänud Eestile sobivad puud.

Puud valis välja Urmas Kalla. Ta kirjutas iga puu ja kandi kohta ka väikese seletuse valikute kohta. Neid seletusi saab lugeda allpool ning leida trükituna Uma Pido kavavihikust, mille saavad tasuta kõik Umale Pidole tulijad.

Igal Umale Pidole tuleval kooril palutakse kaasa võtta üks pliidipuu mõõtu puuhalg peotule tarvis. Nii on peotuligi kõigist kohtadest nagu ka Uma Pido laulud ja lauljad.

Lisainfo:

Triinu Laan

Uma Pido projektijuht

Tel 53322 153, triinu.laan@wi.ee

www.umapido.ee

Mänd (Vastseliina)

Mänd on puu, mis on aidanud meil siin maal ammusest aegadest peale elada. Temast on ehitatud meie eluhooded, ta on andnud tõrva ja olnud mesipuuks. Ehk on olnud ka aegu, kui männikoore mähk päästis inimesed nälja käest. Männile meeldib elada maal justnagu meile endilegi. Eesti üks jämedamaid männipuid kasvab Korgõpalo mail Rõuge kihelkonnas. Ja maailma kõige kõrgem mänd (46,6 m) kasvab Räpina kandis Oodsipalos. Seal lõuna poole, Vastseliina kihelkonnas, katavad liivamaad männimetsad, mis ulatuvad üle Võrumaa piiri Setumaale. Vanasti kuulsad meemetsad, tõrva põletamise paigad, senini tuntud seenemetsad...

Kuusk (Räpina)

Kuulake kuusepuust kandle ja viiuli häält! Imetlege elava kuuse haljust! Jõulude aegu toas tuletab ta meelde, et elupuu ei kuiva kunagi ja peiedel paneb uskuma, et mälestus minejatest on igavene. Üksik kuusk on inimestele märgiks. Ta võib olla ristipuu, ta võib teadjale oma varjuga kätte näidata peidetud varanduse. Ka võib kuusk olla teenäitajaks neile, kes vee peal liiguvad. Nii on see olnud Peipsi-äärses Räpina kihelkonnas. Seal kasvab ka vägevaid kuusemetsi, millede seast Ilometsa kuusik on looduskaitse alla võetud. Veidi maad sellest lõuna pool, Oodsipalos, leiti hiljaaegu Eesti kõige kõrgem kuusk (48,6 m).

Õunapuu (Rõuge)

Rahvalaulu õunapuu on üks vägev puu. Ta punetab mäe peal, sinetab salus või mustab metsa ääres ja pakub kolme imelist õuna. Või näitab ta end unes, oja otsal kasvamas. Või läheb vaeslaps tema juurde nagu oma ema juurde. Too õunapuu ei ole veel päris kodune õunaia puu. Ta tundub olevat olemas olnud juba enne seda, kui inimesed tema juurde oma tee on 'leidnud'. Tema nimigi tundub vanem olevat kui teiste viljapuude oma. Õunapuust mõeldes ja temast kirjutades on oma teed käinud ja jõudu saanud ka Kauksi Ülle, kes on pärit Rõuge kihelkonnast.

Sanglepp (Hargla)

Lepp jääb meelde oma värviga, justkui oleks temas veri. Ehk peeti teda vanasti pühaks, aga samas andis ta inimestele palju head ja ilusat. Sanglepa koorest sai värvi – küll kollast, küll punast. Sanglepast treiti puuanumaid, mis toidule maitset juurde ei andnud. Aga tänaseni on lepp kõige parem sauna kütmise, liha ja kala suitsutamise puu. Sanglepale meeldib märg maa ning nõnda on talle kodused Mustjõe ja Koiva äärsed puisniidud Hargla kihelkonnas.

Pärn, lõhmus (Karula)

Praegusel ajal ei oska enam arvatagi, kui tähtis puu pärn vanasti oli. Viisud, köied, sõelapõhjad ja kes teab, mis veel, olid tehtud lõhmuseniinest. Võib-olla sellepärast jäigi pärnasid meie looduses nii väheks. Tundub, et vanal ajal tähendas 'lõhmus' ainult seda noort niinepuud, mida kooriti. 'Pähnad' oli siis suuremad puud. Praegu tähendavad mõlemad sõnad ühte ja sama. Kõige tähtsamad asjad, mida pärn meile annab, on muidugi mesi ja pärnaõietee (*pähnähäelmätsäi* – ütle järele, kui tahad võrokene olla!) Ja veel see meelõhn, millest tunnend suve südant! Pärnast on saanud tänavate ja õuede puu. Aga Karula kihelkonnas on põliseid laasi, kus peidavad ennast ikka veel päris metsapärnad.

Tamm (Urvaste)

Rahvalaulus tahab tamm taevasse saada. Ka võrokeseid on seda lugu teadnud. Aga kui praegu suurt tammepuud vaadata, siis ta pigem toetab taevast ja hoiab meie maailmas korda. Ei andnud kuradile ka järgi, kui too tahtis tal lehti küljest kiskuda. Võrumaa tammed on isegi veel all vägevad. Mustjõest saadud must tamm oli kallis puu, mida müüdi väljapoole ja teeniti selle pealt. Aga kõige kallimad tammed on need, mis kasvama jäeti. Nii nad siis seisavad praegugi, kõige jämedamad just Urvaste kihelkonnas. Tamme-Lauri tamm on neist kõige kuulsam üle terve Eestimaa.

Haab (Kanepi)

Kes teab, miks haavalehed värisevad? Küll on seda peetud nuhtluse, küll hirmu märgiks. Haaval endal on sellest ükskõik. Ehkki pehme puu, on tema elujõud tugev. Juurtest kasvab vägev võsa. Suudab toita metsloomi ja ise ellu jääda. Uuemal ajal oskab ka inimene temast rohkem lugu pidada. Haavalehtede habin on olnud lohutuseks nendele, kes peaks muidu oma muret üksinda itkema. Aga haab annab ka head puitu. Haavast saab saunalava, mis kuumaks ei lähe. Kanepi kihelkonnas Piigandis seisab haavapuust metsnikumaja juba üle saja aasta. Ja Kanepi kihelkonnast on tulnud ka metsamees Ülo Tamm, kes on kirjutanud raamatu haavast Eestis.

Kask (Põlva)

Kus kased ei kasvaks? Aru- ja sookask näitavad end kahepeale igal pool. Arukask eristub oma loogas okstega, sookask oma valgema koorega. Mõlemad on jäänud meid saatma ja pakuvad meile sedasama, mida vanematele ja vanavanematele: küttepuid, tohtu tule alustamiseks, mahla rüüpamiseks, sauna jaoks vihtu, haljust ja hõngu tuppä suvistepühadeks. Kasejuust on küll moest läinud, aga ilusad ümberütlemised selle asja kohta püsivad ikka veel meeles. Eestimaa kõige jämedamaid kõive saab näha Siiriuse tee ääres Urvaste kihelkonnas ja Naha külas Räpina kihelkonnas. Täpselt nende kahe vahepeal, Põlva kihelkonnas, on üles kasvanud veel kuulsam – Madis Kõiv...

Pihlakas (Seto)

Pihlakas on oma välimusega nõudnud tähelepanu ja tähendust. Tähendus leiti talle juba muistsel ajal. Temast on saanud püha puu, millel hea võluvägi. Seda väge on nii suureks peetud, et juba üks pulgake või karjavits võib imet teha. Tollest ajast alates on pihlakad meil maja- või väravapuud. Maja juures peab ikka pihlapuu kasvama, kasvõi ilu pärast. Kui me enam ise tema juures võluväge ei tunneta, siis lindudega on teine lugu. Neid tõmbab ta kaugelt ligi. Me võiksime lindudelt õppust võtta ja proovida neid pihlamarju, mida külm on juba näpistanud.

Remmelgas (sõbrad)

Remmelgas on paju perekonnast ja näitab seda ka välja: ta hoiab vee ligidale ja kui kevadel õitseb, siis on ta urvad mesilasi täis. Tema peenikesed oksad võtavad kergesti juured alla. Peipsi ääres on neid kaldasse torgatud, et nad kasvama hakkaksid ning järve pealetungi pidurdaksid. Aga remmelgas ei taha jääda põõsaks. Ta näitab, et võib kasvada niisama jämedaks kui ükskõik missugune teine puu. Ja niipea kui ta sellega toime on tulnud, hakkab remmelga jõud otsa lõppema. Tüvi muutub seest tühjaks ning kodukakk leiab seal õõnsuses paraja pesapaiga. Hämaras kõnnib võrokene säält mööda ja kuuleb, kuidas kakk remmelga otsas nutab.